

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית

אגף שפות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

מדינת ישראל
משרד החינוך

למורים,¹ לרכזים ולמדריכים לעברית בחינוך היסודי,
למנהלים ולמפקחים על בתי הספר,
שלום רב,

חוזר המפמ"ר תחום דעת עברית בחינוך היסודי

לשנת הלימודים תשפ"ו

תוכן עניינים

2 דבר המפמ"ר
4 תוכנית העבודה בחינוך הלשוני לשנת הלימודים תשפ"ו
6 מטרות ויעדים בהוראת השפה העברית בשנת תשפ"ו
10 תוכנית הלימודים להוראת השפה העברית בחינוך היסודי
11 הוראת העברית בבית הספר היסודי
15 הערכה
19 המרחב הפדגוגי בתחום דעת עברית
20 ספרי לימוד בחינוך הלשוני
21 מסגרות לפיתוח מקצועי

¹ לשון זכר מייצגת את כל המגדרים.

דבר המפמ"ר

אנשי חינוך יקרים,

בחוזר זה יוצגו מהלכי הליבה של תוכנית העבודה בחינוך הלשוני בבתי הספר היסודיים בשנת הלימודים תשפ"ו.

בפתח חוזר זה ברצוני להודות למורים ולאנשי החינוך הלשוני בבתי הספר היסודיים, במכללות, במשרד החינוך ובוועדות השונות, אשר מובילים במקצועיות ובאהבה את תחום השפה העברית. גם השנה קידום הישגי התלמידים בתחום האוריינות הלשונית מוגדר כיעד מרכזי בתוכנית האסטרטגית של משרד החינוך (יעד 21.א).

נציין כמה מהלכים קריטיים להשגת היעד:

דיאלוג ושותפות – הידוק הקשר בין המטה למחוז ויצירת שגרות של שותפות מהוות תשתית קריטית לקידום היעד. בשנת הלימודים החולפת נוצרו שיתופי פעולה יוצאי דופן שסייעו בקידום המטרות המשותפות. ההשפעה המיטיבה של שיתופי הפעולה הללו ניכרת בבתי הספר. תודה לכל המורים, המדריכים והמפקחים על שותפות. תודה לבתי הספר שפתחו את דלתם בפנינו, על האירוח החם ועל השיח הפדגוגי החשוב שנרקם ביננו. נמשיך לשמור על דיאלוג ועל שותפות רציפה ולדייק את עבודתנו במטה אל מול בתי הספר והמורים.

הדרכה בחינוך הלשוני – אחד הנדבכים המהותיים בפיתוח הפרופסיונלי של המורים הוא הליווי וההדרכה שהם מקבלים בתוך בתי הספר. השנה הגדרנו מחדש את היקף ההדרכה בחינוך הלשוני; כעת הרכישה הבסיסית עומדת על חצי יום הדרכה, והרכישה המומלצת הינה יום הדרכה בשבוע. הגדרה זו מתבססת על ההבנה שהדרכה אינטנסיבית בגישה מאמנת היא הגורם המשפיע ביותר על החוסן המקצועי של המורים ובהמשך לכך על קידום הישגי התלמידים.

תוכניות מערכתיות – קידום הישגי התלמידים בתחום האוריינות הלשונית היא משימה מורכבת, והיא הופכת מורכבת ביתר שאת בשנתיים האחרונות. עומדים לפתחנו אתגרים בניהול הלמידה האוריינית בכיתות הטרוגניות ובמציאות אישית ולאומית מורכבת. התוכנית "**צומחים מחדש**" נבנתה לצורך כך,

**למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית**

אגף שפות

הפיקוח על הוראת השפה העברית בחינוך היסודי

**מדינת ישראל
משרד החינוך**

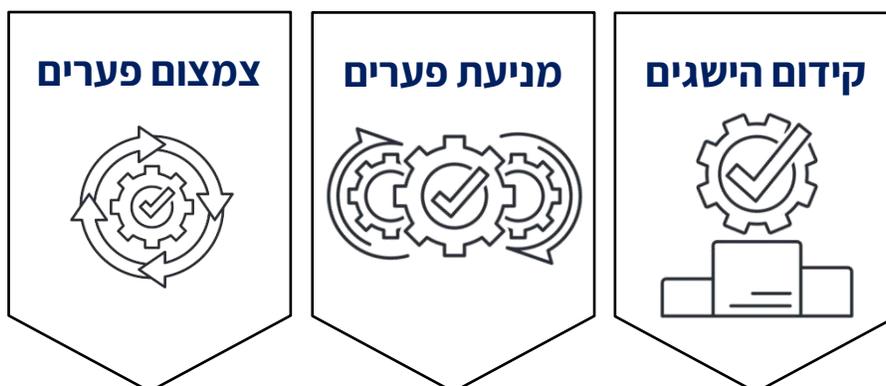
ותתמקד השנה בכיתות א-ג. בשנה החולפת אספנו עדויות מרשימות על הצלחת התוכנית והשנה עיננו נשואות לקראת הרחבתה.

להלן יוצגו רכיבי הליבה של תוכנית העבודה בחינוך הלשוני לשנת הלימודים תשפ"ו. תוכנית העבודה כוללת את המטרות ואת היעדים, זאת לצד העקרונות להוראת השפה ביסודי, וכן הנחיות, דגשים והפניות לחומרים רלוונטיים.

אנו נושאים תפילה ואוחזים בתקווה גדולה ששנת הלימודים תשפ"ו תתנהל כסדרה, ושכולנו נחזור לשגרה רגועה ויציבה.

תוכנית העבודה בחינוך הלשוני לשנת הלימודים תשפ"ו

תוכנית העבודה בתחום החינוך הלשוני מאורגת גם השנה בשלושה צירים מרכזיים:

קידום הישגים

היעד המרכזי בחינוך הלשוני הוא קידום הישגי התלמידים בכל רכיבי האוריינות הלשונית. שליטה בכל רכיבי האוריינות הלשונית מהווה מפתח ללמידה, לרכישת ידע והשכלה, להתפתחות החשיבה, לתקשורת בין-אישית, למעורבות תרבותית וחברתית, לעצמאות תפקודית ולפיתוח ביטחון בחברה האוריינית. יש להקפיד שחומרי הלמידה שיוצעו לתלמידים יהיו מגוונים, רלוונטיים ויילמדו בהקשר. חשוב שהמפגשים האורייניים יהיו בעלי ערך – ירחיבו עולמות של ידע, יפתחו את החשיבה, יעוררו את הדמיון ואת הרגש ויפתחו ערכים ומיומנויות. השיעורים יהיו מונגשים ומותאמים לכלל התלמידים.

מניעת פערים

התפיסה האסטרטגית שאנו מובילים שמה דגש על הובלת תהליכים המונעים את היווצרותם של הפערים וביניהם:

- 1) השקעה בפיתוח הידע הפרופסיונלי של המורים במסגרת הפיתוח המקצועי, ועוד יותר מכך בהדרכה מאמנת למורים הפועלת בתוך כיתות הלימוד ומחוצה להן.

- 2) השקעה ביצירת חינוך לשוני מצוין המותאם לכיתה הטרוגנית רבת שונויות – עיצוב הפדגוגיה באופן גמיש ומתחשב בשונות, והמעניק מענים מותאמים לכלל התלמידים על הרצף שבין מצוינות אוריינית לחולשה שפתית ואוריינית.
- 3) השקעה בהשגת שליטה במיומנויות הקריאה והכתיבה בכיתות א-ג. ההשקעה בכיתות היסוד הצעירות תביא למניעת פערים.
- 4) השקעה בטיפול שפה ואוצר מילים עידוד קריאה מרובה ועידוד הבעה בשיח דבור ובכתיבה.

צמצום פערים

ניטור הישגי התלמידים באוריינות קריאה בשנים האחרונות מדגים "תמונת מצב" מדאיגה שבה אחוז ניכר של תלמידים מתמודדים עם פערים ברכישת השפה והאוריינות ביחס למצופה לגילם. פערים אלה לרוב נוצרים על רקע גורמי סיכון קשוחים, כגון גורמים נורו-התפתחותיים, גורמים תרבותיים, גורמים סביבתיים, גורמים חברתיים-כלכליים ורב לשוניות. בשנים האחרונות התווספו גם שיבושים בסדירות הלמידה בשל אירועי המלחמה המתמשכים.

צו השעה! הוא לקדם מהלכים של הוגנות בחינוך ושוויון הזדמנות ולסגור פערים באוריינות הלשונית עבור אותם תלמידים הזקוקים לכך.

במציאות הקיימת פעולות פדגוגיות ודידקטיות המקדמות צמצום פערים מורכבות לניהול וליישום. זהו אירוע ניהולי לא פחות מאשר אירוע פרופסיונלי, הדורש השקעת משאבים ורכישת ידע פרופסיונלי ספציפי. בתי ספר בארץ המתמודדים עם פערים בהישגי התלמידים באוריינות הלשונית נדרשים לבנות תוכנית התערבות בית ספרית.

להלן מספר פעולות שיש לכלול בתהליך בניית תוכנית התערבות בית ספרית לצמצום פערים:

1. **מיפוי בית ספרי בתחומי האוריינות הלשונית** – יצירת "פרופיל אורייני" אישי, כיתתי ובית ספרי, ואיתור התלמידים המראים חולשה שפתית ואוריינית.
2. **יצירת מנגנוני תמיכה מרובדים** – מנגנוני תמיכה הוליסטיים ורב-ממדיים: רגשיים, חברתיים ואקדמיים. ניתוב משאבים למתן ריבוד של מענים בתוך הכיתה ובתוספת של שעות אישיות ללמידה בקבוצה קטנה לתלמידים שאותרו.
3. תכנון מהלכי התערבות קצרי טווח וארוכי טווח.

4. **פיתוח הידע הפרופסיונלי** של המורים בפתרונות למידה מידיים ובהדרכה מאמנת.
5. **בניית תוכנית התערבות** לקבוצה קטנה הכוללת את הרכיבים הבאים: תהליכי התערבות בעצמות גבוהה, השקעה מיידית בתשתיות השפה והקריאה, קידום תהליכי קריאה בסיסיים בד בבד עם תהליכי קריאה גבוהים, שימוש בפרקטיקות הוראה אפקטיביות לקידום שטף קריאה, רכישת עברית כשפה שנייה, הרחבת אוצר מילים, וכן יישום תהליכי הערכה ומשוב המשולבים בלמידה.
6. **בקה** – ניטור התגובה להתערבות ועדכון התוכנית הבית ספרית במספר צומתי הערכה.

מטרות ויעדים בהוראת השפה העברית בשנת הלימודים תשפ"ו

בשנה"ל הקרובה נמשיך לקדם את הישגי התלמידים בכל רכיבי האוריינות הלשונית, על פי הסטנדרטים והיעדים המוגדרים בתוכנית הלימודים – את כישורי השיח והידע הלשוני, את מיומנויות הקריאה והכתיב, את ההבנה של טקסטים דבורים וכתובים ואת ההפקה של טקסטים בשיח הדבור ובכתיבה. השנה יושם דגש מערכתי על קידום היעדים הבאים:

1. השלמת תהליך רכישת הקריאה והכתיבה בכיתה א עם כלל התלמידים
2. קידום רהיטות הקריאה בכיתות ב-ו
3. הרחבת היישום של התוכנית "צומחים מחדש" בכיתות א-ג
4. הרחבת היישום של התוכנית "קריאה דיאלוגית שיתופית" של ספרי ילדים ונוער בכיתות א-ו
5. הרחבת השימוש בכלים מבוססי בינה מלאכותית לצורכי הוראה והערכה

להלן דגשים והנחיות לקידום היעדים האלה:

1. השלמת תהליך רכישת הקריאה והכתיבה בכיתה א עם כלל התלמידים

יש לשאוף להשלים את תהליך רכישת הקריאה והכתיבה לכל המאוחר עד סוף כיתה א. הנחיה זו תקפה לכלל התלמידים, למעט מקרים ספורים של תלמידים בעלי אפיונים ייחודיים שלא יצליחו להשלים את תהליך רכישת הקריאה והכתיבה בשנה זו.

2. קידום רהיטות הקריאה בכיתות ב-ו

שטף הקריאה מתפתח לאורך השנים ומושפע מגורמים שונים ביניהם:

- * התרחבות הידע הלשוני – בפרט אוצר המילים והידע המורפולוגי והתחבירי;
- * השתכללות היכולות הקוגניטיביות והניהוליות המשפיעות על למידת חוקיות השפה ועל ניהול וויסות תהליך הקריאה;
- * איכות ההתנסויות האורייניות.

כיתות ב-ג – זהו שלב משמעותי בתהליך התבססות שטף הקריאה. בשלב זה מצופה שהקריאה תהיה פחות מפענחת ומקוטעת, ויותר גלובלית ואוטומטית. קידום מיומנויות שטף הקריאה (הדיוק בקריאה, קצב הקריאה והפרוזודיה) יעשה כחלק מתוכנית הלימודים עם כלל התלמידים. החל מכיתה ג נבסס שליטה גם בקריאת הכתיב המלא הלא מנוקד.

כיתות ד-ו – מיומנויות שטף הקריאה ממשיכות להתפתח ולהשתכלל. יש לאתר תלמידים שקריאתם אינה מיומנת ולרכז מאמץ מוגבר לקידום במהלך החודשים הראשונים של השנה. התלמידים שיאותרו יקודמו באמצעות תוכניות פדגוגיות ייעודיות לצורך סגירת פערים. זהו יעד מרכזי שיש להוביל אותו בחלון זמן קצר טווח החל מתחילת השנה.

לצורך כך, העמדנו לרשותכם מעטפת פדגוגיות שכוללת מבחר תוכניות הוראה לקידום שטף הקריאה:

1. כלים להערכת שטף הקריאה – [מבדקי שטף קריאה](#) מתוך התוכנית "קול קורא!", [מבדקי שטף קריאה דיגיטליים מבוססי בינה מלאכותית](#), [משימות הערכה בהבנת הנקרא](#) שיסייעו לכם באיתור התלמידים שקריאתם אינה מיומנת
2. תוכנית "קול קורא! לקידום שטף הקריאה"
3. תוכניות ייעודיות לקידום שטף קריאה לכיתות ב-ו – "[קריאה מהנה!](#)", "[השלם החסר](#)", "[קריאה דיאלוגית של ספרים](#)"; [כתבות מהירחון לילדים 'סימניה'](#)
4. אפשר להסתייע גם ברכישת סביבות דיגיטליות המקדמות את שטף הקריאה באמצעות הגפ"ן.

הנחיות ודגשים לקידום שטף הקריאה:

- ✓ עודדו קריאה בדרכים מגוונות (באמצעות הקראה קולית, קריאה עצמית, קריאת עמיתים ועוד).

- ✓ צרו הזדמנויות מגוונות ותדירות לקריאה של טקסטים אותנטיים מסוגים שונים (ספרים, שירים, כתבות ועוד).
- ✓ זמנו לתלמידים התנסויות מגוונות וחוייתיות לתרגול הקריאה; תרגולי קריאה צריכים להיות חוייתיים ומקושרים לצורך אמיתי. הימנעו מתרגול סתמי שנחוה אצל התלמיד כמיותר ומעייף.
- ✓ צרו שגרות שבהן תוכלו להאזין לתלמידים קוראים קריאה קולית, ומשבו אותם על קריאתם.
- ✓ שוחחו עם התלמידים על האתגרים בקריאת הכתיב המלא הלא מנוקד, למשל על התפקיד המשתנה של אותיות אהו"י, על העמימות הסמנטית במילים ההומופוניות (סערה-שערה) ועל העמימות האורתוגרפית במילים ההומוגרפיות (מספר-מספר-מספר). עודדו אותם להסתייע באימות הקריאה ובהקשר – במשמעות ובתחביר כאסטרטגיה לזיהוי המילה.

3. הרחבת היישום של התוכנית "צומחים מחדש"

אחד היעדים האסטרטגיים שהצבנו השנה הוא הרחבת היישום של התוכנית "צומחים מחדש" בכיתות א ובכיתות ב-ג. בבסיס התוכנית עומדים ערכים של שוויון הזדמנויות והוגנות בחינוך. התוכנית מעמידה מנגנוני תמיכה בחוסן המקצועי של המורים ובמסוגלותם ליישם בצורה מיטבית את עקרונות ההוראה המותאמת והפרסונלית, כמו גם את עקרונות העיצוב האוניברסלי.

בכיתות א – התוכנית מתמקדת בהשבת הלמידה האוריינית, בדגש על קידום הישגי כלל התלמידים ובמניעת פערים (מספר תוכנית בגפ"ן 49030).

בכיתות ב-ג – התוכנית מתמקדת ביצירת מנגנוני תמיכה מרובדים בשגרת הלמידה האוריינית בשיעורי עברית ובשעות אישיות (מספר תוכנית בגפ"ן 58223).

התוכנית כוללת שלוש זירות התערבות המשלימות זו את זו (ראו איור), ויחד יוצרות מעטפת פדגוגית לקידום הישגים, למניעת פערים ולצמצום פערים באוריינות הלשונית. התוכנית מחייבת רכישת שעות בודדות והשתתפות בפיתוח מקצועי ייעודי למורים, וכן מותנית ברכישת הדרכה בחינוך הלשוני. בשנת הלימודים תשפ"ו נלווה בתי ספר המעוניינים ליישם את

התוכנית "צומחים מחדש" בבית ספרם במסגרת "שעת זהב" מחוזית – מודולה של חמישה מפגשים במהלך יום הלימודים, אותם תוביל ד"ר לימור קולן, מפמ"ר עברית יחד עם המדריכות המחוזיות, זאת לצד הדרכה מאמנת ופיתוח מקצועי במסגרת פתרון למידה במצפן. להרחבה, מומלץ להיכנס לתוכנית "צומחים מחדש" בפורטל.

4. הרחבת יישום התוכנית "קריאה דיאלוגית שיתופית" של ספרי ילדים ונוער בכיתה

התוכנית "קריאה דיאלוגית שיתופית" מהווה חלק מתוכנית הלימודים בהוראת הספרות ביסודי. הקריאה הדיאלוגית השיתופית תהייה שזורה בלמידה האוריינית במהלך השבוע. יש לעגן שגרות של קריאה קולית שיתופית של ספרים עם התלמידים. את הספרים ניתן לרכוש כמארזי ספרים בגפ"ן. הספרים נבחרו מתוך תוכנית הלימודים להוראת ספרות (מעגל קריאת ליבה; מעגל קריאה שני). מומלץ לרכוש את הספרים במספר עותקים, כמספר התלמידים.

הפרקטיקה כוללת עקרונות ודגשים לניהול הקריאה הדיאלוגית, וכן הצעות למגוון פעילויות חווייתיות המקדמות את הבנת הסיפור, מרחיבות עולמות של ידע ולמידה חברתית-רגשית, מעשירות את אוצר המילים ומעודדות קריאה והבעה בשיח דבור ובכתיבה.

העמדנו לרשות המורים יחידות הוראה המדגימות כיצד להוביל את הקריאה הדיאלוגית השיתופית. החומרים זמינים באתר "[שמחת הקריאה](#)" ובפורטל החינוך הלשוני.

את הספרים ניתן לרכוש בגפ"ן – סל ספרים וספריות, או בהקלדה ישירה "מארז ספרי קריאה".

[קטלוג רשימת המארזים](#)

שימו לב! השנה יצרנו מנגנון רכישה ישיר מול הספק, מנגנון שנועד לקצר את זמן האספקה ולייעל את התהליך.

5. הרחבת השימוש בכלים מבוססי בינה מלאכותית לצורכי הוראה והערכה

העמדנו לרשות המורים כלים להוראה ולהערכה מבוססי בינה מלאכותית. השימוש בכלים מבוססי בינה מלאכותית לא רק שמשביח את איכות ההוראה אלא גם מפחית עומס וחוסך בזמן.

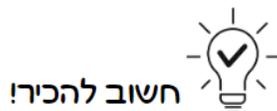
1. יישומים בבינה המלאכותית בתכנון שיעור במודל ההוראה "מטקסט לשיעור" – שימוש ב**פרומפטים** מובנים המסייעים למורה לתכנן שיעור המבוסס על מודל ההוראה "מטקסט לשיעור", ליצור פעילויות חווייתיות המקדמות את הבנת הטקסט ולהתאימן ללמידת עמיתים בחברותא.
2. יישומים באפליקצית Napkin לקידום הבנה מטא־טקסטואלית – שילוב טכנולוגיית AI לקידום הבנת הנקרא והעמקת השיח המטא־טקסטואלי בשיעורי עברית. הפרקטיקה מאפשרת לתלמידים לפתח חשיבה ביקורתית ואת יכולת ניתוח הטקסט באמצעות המרה ויזואלית של תכנים.
3. כלי הערכה דיגיטליים מבוססי בינה מלאכותית להערכת שטף הקריאה (בכיתות ב-ו) ו**להבנת הנקרא** (בכיתה ה').
4. בוטים להערכת תוצרי הכתיבה של התלמידים בעקבות מבדקי הכתיבה בכיתות ג-ו.
5. יישום של הקראה קולית של טקסטים (אווטאר מבוסס בינה מלאכותית).

תוכנית הלימודים להוראת השפה העברית ביסודי

הוראת העברית בבית ספר היסודי מבוססת כיום על תוכנית הלימודים: חינוך לשוני, עברית – שפה, ספרות ותרבות (תשס"ג).

חדש! חדש!

השנה תפורסם תוכנית לימודים חדשה להוראת שפה ואוריינות בגן ובכיתות א-ב ובהמשך תפורסם תוכנית לימודים להוראת שפה בכיתות ג-ו. כמו כן, תפורסם בקרוב תוכנית לימודים חדשה להוראת הספרות ביסודי. איגרת מיוחדת תוקדש להיכרות עם תוכנית הלימודים החדשה.

פרסמנו את מסמך "שפת הבית ושפת בית הספר", המציג תפיסה פדגוגית, עקרונות מנחים והמלצות להוראת עברית כשפה שנייה.

הוראת העברית בבית הספר היסודי

יש לקדם את כל מיומנויות האוריינות הלשונית: כשירות תקשורתית – כישורי שיח וידע לשוני, הבנה והפקה של טקסטים דבורים וכתובים – הבנת הנשמע והבעה בעל־פה, קריאה והבנת הנקרא; כתיבה והבעה בכתב. תחומי החינוך הלשוני מוסברים בתוכנית הלימודים. להלן שלושת עקרונות הליבה להוראת שפה ואוריינות בשיעורי עברית ביסודי. כל אחד מן העקרונות הללו מוסבר בהמשך.

עקרונות דידקטיים ופסיכו־פדגוגיים להוראת שפה ואוריינות

"האבנים הגדולות"

גישה הוליסטית להוראה השפה והאוריינות

להוראה אינטגרטיבית־הוליסטית של השפה יש מספר עקרונות: ראשית, מיומנויות השפה (האזנה, דיבור, קריאה, כתיבה) משולבות, קשורות ותומכות האחת בשנייה. בהוראת השפה ניתן לעבור משיח דבור לקריאה, מקריאה לכתובה, מקריאה לשיח דבור ומשיח דבור לשיח כתוב. שנית, השפה מתפתחת מתוך יחסי הגומלין עם תהליכים לשוניים, אורייניים, קוגניטיביים, ניהוליים, רגשיים וחברתיים. בנוסף, השפה מתפתחת בצורה טובה יותר כאשר היא נעשית בהקשרים רחבים ובזיקה לעולמות תוכן מגוונים. עקרון ההוראה בהקשר מדגיש את הצורך לבסס את מיומנויות השפה והאוריינות גם בשיעורים אחרים בתחומי הדעת השונים. צרו הזדמנויות מגוונות ללמידה אוריינית הפורצת את גבולות ספר הלימוד. הזדמנויות אלו ירחיבו ויעשירו את הלמידה האוריינית ויקדמו מיומנויות נוספות, זאת בשונה מהלמידה המסורתית המתבצעת באמצעות ספרי הלימוד בלבד.

דוגמאות להזדמנויות ללמידה אוריינית הפורצת את גבולות ספר הלימוד הן:

* עיון ודין בטקסטים אקטואליים ובהסכתים (פודקאסטים)

- * קריאה דיאלוגית שיתופית של ספרים
- * למידה בסביבות דיגיטליות
- * למידת חקר
- * שילוב הלמידה האוריינית בפעילויות חוץ כיתתיות – טיולים, ביקור במוזיאון, ימי שיא וכיו"ב

פרקטיקות אפקטיביות לקידום רכיבי האוריינות הלשונית

- עצבו שיעורים רלוונטיים וחוויתיים, שלא רק מקדמים את כישורי השפה והאוריינות, אלא גם מעוררים סקרנות אוריינית, מפתחים את החשיבה, מעוררים את הרגש והדמיון ומרחיבים עולמות של ידע.
- * למדו בהנאה! הפכו את הלמידה השפתית והאוריינית למהנה עבור התלמידים.
 - * בחרו חומרי למידה מעניינים, מסקרנים, רלוונטיים ומרחיבי דעת.
 - * הנכחו בפני התלמידים ערך, משמעות ותכלית ללמידה השפתית והאוריינית בכיתה.
 - * אפשרו לתלמידים ללמוד מתוך התנסות, חקר וגילוי, אך בד בבד שלבו מפגשי למידה מונחים המלווים בהוראה ישירה ומפורשת של בסיסי ידע ומיומנויות (להרחבה: קראו בתוכנית "[צומחים מחדש](#)") ובמסמך "[הוראה מפורשת וישירה](#)").
 - * הלמידה האוריינית ביסודי מצריכה התנסויות מרובות. הפכו את התרגול למהנה עבור התלמידים – משחקו את התרגולים ושלבו למידת עמיתים המזמנת תרגול בהנאה. הימנעו מתרגולים טכניים ומשעממים המרחיקים את התלמידים מחדוות הלמידה ומאהבת הקריאה והכתיבה.
 - * הפכו כל למידה אוריינית ללמידה פעילה עבור כלל התלמידים. הימנעו ממפגשי למידה בהם רק מיעוט של תלמידים פעיל.
 - * המפגשים האורייניים צריכים להיות דיאלוגיים ולזמן קריאה פעילה מנוטרת הבנה.
 - * השתמשו בפרקטיקות אפקטיביות לקידום תחומים ספציפיים: [שטף קריאה](#), אוצר מילים, הבנה והפקה של טקסטים, [רכישת עברית כשפה שנייה](#) ועוד. פרקטיקות אלו מפורטות בחוזרי המפמ"ר לאורך השנים ובמסמכי המדיניות.
 - * היעזרו במודל ההוראה "[מאקס לשיעור](#)" לתהלוך המפגשים האורייניים עם התלמידים. מודל ההוראה על כל שלביו ורכיביו מוסבר ומודגם בוובינר ([הקלטה/מצגת](#)).

התאמה רחבה לשונות

שיעורי עברית צריכים להיות מותאמים להוראה וללמידה בכיתה הטרוגנית. השיעורים צריכים להיות בנויים באופן שיאפשר הזדמנויות להוראה וללמידה עם המורה ולצד המורה, ללמידת עמיתים וללמידה עצמאית. ארגון הלומדים ותכנון הזמן במודל ההוראה "איתי ולידי" תלויים במטרות השיעור המשותפות והאישיות. כדאי לבחור מודל פדגוגי שאיתו אתם מרגישים בנוח, המאפשר יצירת הזדמנויות מגוונות ללמידה ולהוראה בתיווך המורה. דוגמאות למודלים פדגוגיים הן: "איתי, לידי ובמרחב", למידה בחברותא, למידה בשלשות.

שיעורי עברית צריכים להיות נגישים ומותאמים לכלל התלמידים בכיתה. המושג 'הנגשה אוניברסלית' מתייחס לשימוש במגוון תהליכי הוראה והערכה כך שיאפשרו לכלל התלמידים הלומדים בכיתה גישה ללמידה. הנגשה זו תפתח בפני כולם אפשרות לקחת חלק פעיל בלמידה האוריינית בכיתה. ההנגשה האוניברסלית מבוססת על עקרונות [העיצוב האוניברסלי בלמידה - UDL](#).

ההנגשה האוניברסלית רבת פנים היא. וחולשת על היבטים שונים בעיצוב הלמידה בכיתה:

הנגשת השיח הלימודי – תכנון השיח הלימודי באופן שמאפשר לכלל התלמידים בכיתה לקחת בו חלק פעיל. לדוגמה: הפחתת משך השיח במליאה והעברתו לקבוצה הקטנה, השהיית השיח ומתן אפשרות לתלמידים להתכונן אליו, בניית בסיסי הידע הנחוצים לשיח תחילה וכיו"ב.

הנגשה אוריינית של הטקסטים הנקראים בכיתה – יצירת התאמות בהיצג ובכתיב של הטקסט באופן שאינו פוגם במהות הלמידה; הוספת מילון מילים עבור תלמידים הזקוקים לכך, הלבשת ניקוד במקומות מסוימים בטקסט, הקראה קולית הקודמת להתנסות העצמית בקריאה הדמומה, הטרמה של תוכן ושל אוצר מילים, יצירת פעילויות מגוונות ומתן אפשרות לבחירה, גיוון בדרכי ההוראה והלמידה, גיוון בדרכי ההבעה ועוד.

שיעורי העברית צריכים להציע נתיבי למידה פרסונליים לתלמידים השונים, הן לצורך קידום מצוינות שפתית ואוריינית והן לצורך צמצום פערים. בכל שיעור צרו הזדמנויות ללמידה פרסונלית, המאפשרת קידום מצוינות אוריינית וצמצום פערים בתחום השפה והאוריינות. צרו שגרות של למידה מונחית ומתווכת.

התיווך שתציעו שונה באופיו בפרמטרים הבאים:

☞ העיתוי (באיזה שלב בלמידה משתלבת ההוראה המתווכת);

☞ התדירות (באיזו תדירות תינתן ההוראה המתווכת);

**למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית**

אגף שפות

הפיקוח על הוראת השפה העברית בחינוך היסודי

**מדינת ישראל
משרד החינוך**

עוצמת התיווך (למשל, הדגמה [Modeling]) היא דוגמה לתיווך בעצימות גבוהה והיא שונה מתווך המתרחש בשיח מטא-קוגניטיבי).
גם בהערכה ניתן לממש עקרונות של הוראה פרסונלית.

תיעוד נושאי הלימוד בתוכנות לניהול פדגוגי (תל"פ)

החל משנת הלימודים תשפ"ו יידרשו כל המורים לסמן בתל"פ, התוכנה לניהול הפדגוגי (משו"ב או Smart School), את תוכני הלימוד בכל שיעור. המורים יתבקשו לסמן את הנושאים הנלמדים מתוך הרשימה שתופיע בתל"פ על פי חוזר המפמ"ר ועל-פי תוכנית הלימודים.
מהלך זה נועד לשפר את תהליכי התכנון וההוראה בתחומי הדעת השונים הנלמדים בכל כיתה בשכבות הגיל א-יב. תיעוד תוכני הלימוד בתל"פ על-פי תוכנית הלימודים הוא כלי מרכזי בניהול פדגוגי אפקטיבי שיאפשר למורים לנהל מעקב רציף ומסודר אחר ההתקדמות הכיתתית. בתוך כך, הכלי מאפשר שקיפות פדגוגית ושיתוף בין צוותי ההוראה, ובכך מסייע בקבלת החלטות מושכלת על סמך תמונת מצב עדכנית ואחידה.

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית

אגף שפות

הפיקוח על הוראת השפה העברית בחינוך היסודי

מדינת ישראל
משרד החינוך

הערכה

הערכה היא רכיב מהותי בתהליכי ההוראה והלמידה והיא חלק בלתי נפרד מהם. אירועי הערכה יכולים להתבצע למטרות שונות ובאמצעות כלי הערכה שונים ומגוונים. ההערכה נחוצה למורה, אך היא בעלת ערך גם עבור התלמיד. היא מאפשרת ניטור ובקרה על הלמידה, זיהוי תחומי חוזק ותחומים לחיזוק והתבוננות רפלקטיבית על תהליכי הלמידה וההוראה שהביאו להישגים שנוטרו. ההערכה הפנימית נועדה לסייע לכם, המורים, לתכנן את ההוראה ולדייק את המענים שאתם נותנים לתלמידים. הערכה פנימית יכולה להיעשות בדרכים שונות, ואתם יכולים לקבוע מתי להשתמש בה ובאיזה אופן.

בפורטל תמצאו מסמך ובו מפרט הכלים להערכה פנימית לשנת הלימודים תשפ"ו.

[קישור למפרט הכלים להערכה פנימית לשנת הלימודים תשפ"ו](#)

הערכה פנימית באוריינות קריאה

בשנה האחרונה פותח מודל חדש להערכה פנימית באוריינות קריאה, המאפשר להתבונן באופן רחב על בסיסי הידע והמיומנויות ועל התהליכים המשפיעים על הבנת הנקרא.

מבדקי הבנת הנקרא **בכיתות ג ובכיתות ו** מעוצבים בהתאם למודל הערכה זה. הסבר מורחב מובא במדריכים למורה.

להלן כמה דגשים:

1. בתחילת השנה אפשר להסתייע במיפוי שנערך בסוף שנת הלימודים הקודמת. במידת הצורך אפשר לקיים אירוע הערכה בהתאם להנחיות המופיעות באיגרת המפמ"ר בנושא הערכה לשנת תשפ"ו.
2. רצוי להמעיט באירועי הערכה, ויש לעשות בהם שימוש מושכל ומידתי לצורך תכנון ההוראה וההתערבות בכיתה ובקבוצה הקטנה.
3. רצוי לעצב אירועי הערכה המשולבים בלמידה. ניתן להסב משימות קריאה מתוך חומרי הלמידה של התלמידים לצורכי הערכה. כל משימה שהתלמידים מבצעים בכוחות עצמם יכולה לשמש לצורכי הערכה, בתנאי שתקבעו לה תבחינים ותפיקו ממנה תועלת לתכנון ההוראה. הערכה המשולבת בלמידה צריכה להיות "רכה", קצרה ואין צורך להקיף בה את כל מיומנויות הקריאה. אפשר להתמקד

בכל אירוע הערכה במיומנויות מסוימות ולנטר את התפתחות כישורי הקריאה של התלמידים לאורך תקופה מוגדרת.

הערכה המשולבת באידיה – איך עושים זאת?

☞ בוחרים טקסט מעניין ולא ארוך מדי מתוך חומרי הלימוד של התלמידים. זה יכול להיות סיפור קצר, כתבה, קטע מידע ועוד.

☞ בוחרים מספר שאלות "עוגן" מתוך מבחר השאלות בחומרי הלימוד. שאלות "עוגן" הן שאלות שתופסות את הבנת הרעיונות הגדולים בטקסט. בנוסף, בוחרים שאלה נוספת המתמקדת במיומנות מסוימת.

☞ התלמידים מבצעים את הפעילות ללא התערבות, ומוסרים את התשובות שנכתבו על דף.

☞ בודקים את תשובות התלמידים ומוסרים לתלמידים משוב.

☞ בהתאם לתשובות התלמידים, בוחרים שאלה המתאימה להוראה מפורשת ולמידה מטעויות.

☞ בעקבות ההתנסות, עורכים עם התלמידים מפגש למידה שבו מבנים את הידע ואת אסטרטגיית הקריאה בהוראה מפורשת. רצוי לעשות זאת בקבוצות קטנות.

☞ חוזרים על רצף הפעולות הללו מדי פעם על מנת לנטר את התגובה של התלמידים להתערבות ואת התקדמות כישורי הקריאה שלהם.

4. הערכה טובה מנוהלת באופן דינמי ומתבוננת על מכלול התהליכים המשפיעים על הבנת הנקרא. להלן

השלבים בניהול מודל הערכה דינמי ורב־ממדי. בסיכומו של תהליך ההערכה יתקבל אפיון ה"פרופיל

האורייני" של התלמידים המסייע בתכנון ההוראה לפי מטרות אישיות, קבוצתיות וכיתתיות.

* "פרופיל קריאה" – בכיתות א

* "פרופיל אורייני" – לכיתות ב-ו

אגף שפות

הפיקוח על הוראת השפה העברית בחינוך היסודי

מודל הערכה דינמי ורב־ממדי

הערכה חיצונית

הערכה חיצונית בבית הספר היסודי מתבצעת מדי שנה בשכבת ד באמצעות **מבחן תנופה** הממוקד במיומנויות של אוריינות הקריאה. בנוסף, מנוטרות גם העמדות והתפיסות של התלמידים בהתייחס לשפה: החשיבות המיוחסת ללימודי השפה, תחושת המסוגלות של הלומד, האהבה והעניין שלו ללימודי השפה. **שכבת ד** נבחרה כחלון להתבוננות מערכתית על הדרך שעברו התלמידים ברכישת מיומנויות הקריאה ועל הישגיהם במיומנויות של קריאה והבנת הנקרא. בשלב זה של ההתפתחות האוריינית נצפה להתבססות של מיומנויות שטף הקריאה ולהתפתחות התשתית השפתית של ההבנה וההבעה במידה המאפשרת לעמוד על איכותה. זהו חלון זמן קריטי בהתפתחות האוריינית, שבו עוד ניתן לטפל במוקדי הקושי המאותרים ולצמצם פערים באמצעות התערבות פדגוגית.

ידוע לכולנו כי מבחן ארצי שואב אליו תשומת לב רבה, ועשוי לעודד תהליכי למידה חיוביים. עם זאת, לעיתים הוא מעורר לחץ וחרדה בקרב מורים וגם בקרב תלמידים והוריהם. אין צורך להתכונן למבחן החיצוני! אפשר להתנסות במבחנים משנים קודמות לצורך התייחדות עם תהליך ההיבחנות והניווט בין חוברת הטקסטים לחוברת המשימות. עם זאת, יש להימנע מתרגולים טכניים שגורמים לתלמידים שעמום וסבל רב, ופוגעים באהבת הקריאה ובהנאה משיעורי עברית. תרגולים אלה אינם מקדמים את התלמידים ואת יכולתם להצליח בבחינה. מיומנויות של הבנת הנקרא מתפתחות לאורך השנים תוך השקעה בתשתיות הקריאה, בהרחבת בסיסי הידע (ידע לשוני ואוצר מילים, ידע תוכן, ידע רטורי), בפיתוח כישורים קוגניטיביים וניהוליים, בבניית חוסן אורייני ובשימוש גמיש ויעיל באסטרטגיות ובטיפוח של חוסן רגשי. להלן מועדי מבחן תנופה:

ט' בטבת תשפ"ו, 29/12/2025	עברית שפת־אם, ממלכתי וממלכתי־דתי
י"ז בטבת תשפ"ו, 6/1/2026	עברית שפת־אם, פיקוח חרדי

למבחן נלוות שתי משימות הערכה פנימיות:

- א. הערכה פנימית בכתיבה – הבעה בכתב
- ב. הערכה פנימית של ידע לשוני

שתי משימות הערכה אלו הן משימות המשך למבחן החיצוני בעברית והן מבוססות על הטקסטים שהתלמידים קראו במבחן החיצוני. המידע המתקבל מביצועי התלמידים בהערכות הפנימיות ישמש את המורים לתכנון ההוראה ולקידום הישגי התלמידים בתחום השפה והאוריינות.

[קישור לחוזר מנכ"ל – מערך ההערכה והמדידה במערכת החינוך לשנים תשפ"ד-תשפ"ו](#)

השנה ייערך מחקר PIRLS בשכבת כיתות ד. פרטים על מועד המבחן יימסרו בהמשך.

המרחב הפדגוגי בתחום הדעת עברית

המרחב הפדגוגי בתחום דעת עברית ביסודי עוצב כך שניתן להתמצא בו בקלות ולאחר את המידע הרצוי.

כל התוכניות הייחודיות נמצאות בלשונית "[פדגוגיה של העברית – חינוך לשוני](#)".

כל כלי ההערכה נמצאים בלשונית: "[מבחנים ומשימות הערכה](#)".

היכנסו ל[מרחב הפדגוגי של תחום דעת עברית ביסודי](#), וגלו את חומרי ההוראה והלמידה המאורגנים לפני

נושאים ולפי כיתות.

כדאי להכיר!

פיתחנו שלוש תוכניות הוראה ייחודיות לקידום שפה ואוריינות:

1. התוכנית "[קריאה מהנה!](#)" מיועדת לקידום מיומנויות של שטף קריאה בזיקה להבנת הנקרא. לתוכנית שני חלקים: חלק ראשון מיועד לכיתות ב-ד וכולל תלקיט עם מגוון טקסטים מסוגים שונים (בדיחות, סיפורים, קטעי מידע (בגרסה מנוקדת ובכתיב מלא בניקוד מסייע), ופעילויות משחקיות ללמידת עמיתים. החלק השני מיועד לכיתות ד-ו וכולל תלקיט של פעילויות המבוססות על כתבות מתוך כתב העת 'סימניה'. לשני החלקים מדריך מפורט למורה.
2. התוכנית "[השלם החסר](#)" מיועדת אף היא לקידום אוריינות קריאה, בדגש על הרחבת ידע העולם והידע הלשוני. התוכנית מציעה תלקיט של טקסטים מידעיים המלווים במשימה של השלמת מילים חסרות (קלוז).
3. התוכנית "[קריאה דיאלוגית שיתופית](#)" היא תוכנית לקריאה מונחית של ספרי ילדים ונוער בכיתה, ולה מטרות רבות, ביניהן: קידום אהבת הקריאה, עידוד קריאה להנאה, טיפוח השפה והעשרת אוצר המילים וקידום הכישרים האורייניים. התוכנית מבוססת על פרקטיקות של הקריאה הדיאלוגית והיא הותאמה להוראה בקבוצה קטנה למטרות של צמצום פערים (ראו מסמך [קריאה דיאלוגית דגשים והנחיות](#)).

ספרי לימוד

ספרי הלימוד בחינוך הלשוני עומדים לרשותכם לצורך קידום הלמידה השפתית והאוריינית בשיעורי עברית, זאת לצד מגוון אמצעים להעשרה ולהרחבת הלמידה האוריינית, כגון הסכטים, כתבי עת, ספרי קריאה, יחידות לימוד מקוונות ויחידות הוראה.

ספרי הלימוד כוללים את קורפוס יצירות הספרות הנלמדות בכל שנה, לצד טקסטים נוספים מסוגים שונים. הפעילויות בספרי הלימוד תוכננו לקידום של מיומנויות האוריינות הלשונית, זאת לצד הרחבת ידע העולם של התלמיד והידע הלשוני. כל מיומנויות השפה והאוריינות נלמדות בהקשרים טקסטואליים ובהקשר תמטי.

ספרי הלימוד המאושרים לשימוש הם ספרים שנכתבו על-פי תבחינים מוגדרים ועברו ליווי והערכה במהלך הפיתוח. מצורף [קישור לרשימת ספרי הלימוד המאושרים לשנת הלימודים תשפ"ו](#).

לפי הוראות חוזר מנכ"ל, אין לעשות שימוש בכיתה בחוברות או בספרי לימוד בלתי מאושרים. מדובר בספרים שלא הוגשו לאישור או שנפסלו מפאת חוסר התאמתם למטרות החינוך וההוראה. אנא בדקו שאתם עושים שימוש בספרים מאושרים בלבד!

כמו כן, לא ניתן לרכוש חוברות לימוד שאושרו למסגרות החינוך המיוחד עבור כלל התלמידים הלומדים בכיתה. ספרים אלה אינם מיועדים להוראה בכיתה הרגילה, מכיוון שהם נועדו להוראה מותאמת בחינוך המיוחד. לכן לפעמים מושמטים מהם תכנים נדרשים ומיומנויות הנדרשות לפי תוכנית הלימודים. אם עולה צורך להתאים לתלמיד או לתלמידה בכיתה חוברת לימוד נוספת לצד ספר הלימוד הנלמד בכיתה, ניתן לבחור חוברת מתאימה מתוך רשימת ספרי הלימוד המאושרים לחינוך המיוחד. במקרים חריגים אלה כדאי להיוועץ במורת השילוב.

בנוסף, התחדשנו בספרי לימודי היברידיים ובחוברות המיועדות ללמידה בקבוצה קטנה:

ספרים היברידיים – חלק מספרי הלימוד ברשימת הספרים המאושרים הינם ספרים היברידיים. ספרים אלה כוללים ספר לימוד מודפס לצד סביבה דיגיטלית. חשוב להדגיש שהסביבה הדיגיטלית מהווה חלק בלתי נפרד מספר הלימוד, ולכן לא ניתן לוותר על הלמידה בסביבה הדיגיטלית. בתי ספר שבחרים בספר היבריד, צריכים להיערך בהתאם ולאפשר גישה יומיומית לאמצעי הקצה לכלל התלמידים בכיתה.

חוברות לימוד – פותחו מספר חוברות לימוד המיועדות להוראה ישירה ומתווכת בקבוצה קטנה, בשעות האישיות ובמסגרת התוכנית "אישי פלוס". החוברות מבוססות על ספרי לימוד מאושרים לכיתות ג ומכילות פרקים נבחרים מספרי הלימוד. חוברות אלו אינן מיועדות עבור כלל תלמידי הכיתה, והן לא מחליפות את ספר הלימוד. חוברות אלו יותאמו לתלמידים באופן אישי בהתאם לצורך, והן ניתנות לרכישה מתקציב בית הספר. החוברות אושרו להוראה עבור תלמידים המקבלים שירותי חינוך מיוחדים.

שם החוברת	הוצאה	הערות
קשת	מטח	מותאם לממלכתי ולממלכתי-דתי
חוכמת הלמידה	יסוד	מותאם לממלכתי
העיקר שהבנו	בנוס יבנה	מותאם לממלכתי
עברית בנועם	בנוס יבנה	מותאם לממלכתי-דתי ולחרדי

* מומלץ לעיין ב[איגרת המפמ"ר בנושא "ספרי לימוד וחומרי הוראה בחינוך הלשוני"](#).

מסגרות לפיתוח מקצועי

ידע פרופסיונלי הוא מקור לחוסן מקצועי! מעבר לכך, הוא גם נכס הכרחי לקידום הישגי התלמידים בתחום השפה והאוריינות.

הוראת שפה ואוריינות בבית הספר היסודי מצריכה שליטה בידע נרחב בתחומי החינוך הלשוני – שפה ואוריינות, לשון וספרות, וכל זאת תוך הבנה התפתחותית ושליטה בפרקטיקות המקדמות תחומים אלה. צבירת הידע המקצועי מהווה מסע למרחיקי לכת, מסע שבו הידע נבנה בהדרגה לרוחב ולעומק.

הפיקוח על הוראת העברית רואה בהרחבת הידע המקצועי של העוסקים בהוראת העברית יעד מרכזי וחשוב, ומזמין כל מורה להמשיך ללמוד ולהתמקצע בתחום. לצורך כך, מוצע לכלל המורים בתשפ"ו ליווי מקצועי הכולל הדרכות מחוזיות ובית ספריות, פתרונות למידה במצפן (מערכת לניהול הפיתוח המקצועי), קורסים בקמפוס IL ובכוורת. לצד כל זאת, ניתן לחזור למפגשי הוובינר הארציים המוקלטים בנושאים שבמיקוד: [קידום שטף קריאה](#), ["מטקסט לשיעור"](#) ועוד.

עקבו לאורך השנה אחר הפרסומים ברשתות החברתיות. מצורף קישור לדף החינוך הלשוני ב[פייסבוק](#).

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית

אגף שפות

הפיקוח על הוראת השפה העברית בחינוך היסודי

מדינת ישראל
משרד החינוך

רבים מכם ודאי כבר מכירים את הכוורת. הכוורת היא סביבה מקוונת לפיתוח מקצועי בהכוונה עצמית, המיועדת למורים ולמורות במערכת החינוך. הכוורת כוללת מאות יחידות איכותיות של פיתוח מקצועי בתחומי הדעת השונים ובתחומים גנריים (כמו ניהול כיתה, הכלה והשתלבות, למידה רגשית חברתית ועוד). ההשתלמויות נכתבו על ידי טובי המומחים בתחומים השונים, והן ניתנות "במנות קטנות" של שלוש שעות אקדמיות (במרבית המקרים). בכוורת תוכלו להרכיב לעצמכם השתלמות של 30 שעות לפי הצרכים המקצועיים והאישיים שלכם, וללמוד בקצב ובזמן שלכם בהנחיה ובתמיכה של מלווי למידה מקצועיים.

ראו מידע נוסף באתר [הכוורת למורים המלמדים ביסודי](#).

פיתוח מקצועי במרחב הפדגוגי בתחום דעת עברית יסודי

במרחב הפדגוגי ריכזנו עבורכם חומרים מצוינים להתפתחות מקצועית – [ידע מקצועי](#). תוכלו למצוא בו הרצאות מרתקות של טובי המומחים בנושאים כגון לשון והתפתחות לשונית, ספרות ילדים, הבנת הנקרא, הוראת הכתיבה, שיח דבור, ניצני אוריינות, קידום אוריינות בתחומי הדעת ועוד.

בתקווה לשנה מוארת ומהנה,

בברכה,

ד"ר לימור קולן

מפמ"ר עברית בגיל הרך וביסודי

העתקים:

ד"ר טלי יניב, יו"ר המזכירות הפדגוגית

ד"ר ציונה לוי, מנהלת אגף א שפות, המזכירות הפדגוגית

גב' חנה ללוש, מנהלת האגף לחינוך יסודי, המנהל הפדגוגי

פרופ' תמי קציר, יושבת ראש ועדת המקצוע בעברית בגיל הרך וביסודי

גב' חגית חזן, מנהלת המחלקה למיומנויות יסוד, האגף לחינוך יסודי, המנהל הפדגוגי

**למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית**

אגף שפות

הפיקוח על הוראת השפה העברית בחינוך היסודי

**מדינת ישראל
משרד החינוך**

גב' יעל נדלר, מפקחת על החינוך הלשוני בחמ"ד, מנהל החינוך הדתי
גב' אורית רוזנמן, מפקחת על הוראת העברית במחוז החרדי
גב' אילנה קלר, מדריכה מרכזת לחינוך הלשוני בחינוך המיוחד
מדריכות ארציות ומחוזיות בממלכתי, בחמ"ד, במגזר החרדי ובחינוך המיוחד